

մուր անոր վարքին մէջ: Չանոնք աչակերտելէն ետք (Գրիգոր)՝ Ղեւոնդիոսի, Կապուպարովկեան Կեսարիոյ եպիսկոպոսին քով գնաց եւ քահանայութիւն ընդունեցաւ, զոր անոնց քով ներմուծեց: (Հայերը) կամաց կամաց աճեցան Աստուծոյ երկիւղին մէջ ընդունելով աէք Եփրեմի եւ միւսներուն վարդապետութիւնները, ինչպէս նաեւ յոյն վարդապետներուն, այսինքն Բարսեղի, Գրիգորի եւ միւսներու վարդապետութիւնները: Իսկ երբ Քաղկեդոնի ժողովը զումարուեցաւ, որ Քրիստոսը երկու բնութեանց բաժնեց, թողուցին քաղկեդոնականները եւ մեզի միացան: Բաւական ժամանակ ետք Յուլիանոս Հաղիկաոնացոյ հերետիկոսութիւնն ելաւ, որ նման է Մանիի վարդապետութեան եւ կ'ուսուցանէ թէ (Քրիստոսի մարմինը) տեսիլ ու երեւոյթ էր:

Շատ ժողովուրդներ խարուեցան անկէ: Հայոց քով զայն տարածեցին Փելիքոսս եւ ուրիշներ, որոնք Յուլիանոսի համամիտներն էին, եւ սուրբ Սեւերոսը անոնց առջեւ ամբաստանեցին եւ (խեղաթիւրեցին) ապականութիւն (բառին իմաստը), որ երկու կերպով կը գործածուի. նախ՝ անօթութեան, ծարաւի ու մահուան համար, եւ երկրորդ՝ մարմնոյ կազմիչ տարրերու քայքայման եւ լուծման² համար: [Պատմեցին]² թէ Սեւերոս առաջին իմաստով Քրիստոսի մարմինը ապականացու [չէր]² ըսեր, այսինքն թէ նա անօթութիւն, ծարաւ եւ մահ կրեց, այլ (երկրորդ իմաստով, այսինքն) թէ Քրիստոսի մարմինը քայքայեցաւ ու ապականեցաւ գերեզմանին մէջ: Եւ Հայերը երկար ժամանակ մոլորեցուցին եւ երեւութական վարդապետութիւնը տարածեցին ամբողջ երկրին մէջ: Իսկ սուրբն Սեւերոս իւր բազմաթիւ գրքերով, զորս գրեց Յուլիանոսի եւ անոր ընկերներուն դէմ, պարզեց անոնց մոլորութիւնները, եւ ցուցուց որ Քրիստոսի մարմինը ծնունդէն մինչեւ յարութիւն ապականացու կը կոչուի, այնու որ կերաւ, խմեց ու չարանքներ կրեց, բայց գերեզման դրուելով չքայքայեցաւ կամ չապականեցաւ: Յետոյ գիտուն վարդապետներ Հայերը համոզեցին եւ ճշմարտութեան դարձուցին:

Կան անոնց մէջ խմար մարդիկ, որոնք

խմորը, ուստի նաեւ խմորուն հացը՝ ապականութիւն կը կոչեն, իսկ բաղարջը՝ անապականացու: Դարձեալ ապականութիւն կ'անուանեն մարտդութիւնը, եւ չեն ըսեր թէ Քրիստոս ամէն մարդու պէս կերաւ ու թլփատեցաւ: Անոնց վարդապետներուն եւ այսօրուան գլխուն դէմ երանք մեր գրքերով եւ վարդապետներէն ցուցուցինք թէ Քրիստոս ճշմարտապէս թլփատեցաւ ու ճըշմարտապէս կերաւ, խմեց, երբ ուզեց, եւ ամէն բան ըրաւ մեզի պէս, բայց ի մեղքէ: Ուրիշ գրքի մէջ, որ երկու մաս ունի եւ գլուխներու բաժնուած է, եւ դարձեալ Աստուածաբանութեան գրքին մէջ եւ այլուր հերքեցինք անոնց առարկութիւնները: Ասոնց մասին հոս համարօտ պիտի խօսինք եւ պիտի ծանրանանք անոնց անկարգ սովորութեանց դէմ:

Ա. Արդ կ'առարկեն անոնք. եթէ Քրիստոս կերաւ, ուրեմն հարկադրուած կերաւ, երբ չէր ալ ուզեր:

Մենք կը պատասխանենք. Որովհետեւ մենք լոկ մարդ ենք, եթէ չուզենք իսկ ի բնէ եւ հարկադրաբար կը տարուինք ուտելու, խմելու եւ մարսածը արտաքսելու եւ անմեղանշական կարիքներ զգալու եւ մեռնելու՝ բնութեան օրէնքին համաձայն: Բայց որովհետեւ Քրիստոս լոկ մարդ չէր, հապա մարդացած Աստուած, երբ մեր (մարդկային) մարմինն ու հոգին առաւ անոնց բնական եւ անմեղանշական կարիքներով՝ ինչպէս եւ որչափ որ ուզեց, թոյլ տուաւ իւր հոգւոյն ու մարմնոյն, որ իրենց բնական ու անմեղանշական կարիքները կրեն՝ մեզի համար, այն որ մարդացաւ մեզի իրը փրկանք: Ինքը՝ Բանը տէրն էր իւր հոգւոյն ու մարմնոյն, եւ երբ ուզեց՝ զանոնք բնութեան օրէնքէն վեր կարգեց, եւ դարձեալ երբ ուզեց՝ բնութեան օրէնքին տակ թողուց որ ընթանան: Բնութեան օրէնքի գործերով ապտակեց զանոնք, որ կ'ըսեն թէ ճշմարիտ մարդ չէ, հապա կերպարան եւ երեւոյթ: Բնութեան օրէնքէն վեր գործերով՝ խափանեց³ անոնց խորհուրդները, որոնք լոկ մարդ համարած էին զինքը, եւ ոչ՝ մարդացած Աստուած:

Բ. Դարձեալ կը հարցնեն. (Քրիստոսի) մարմինը Աստուած-Բանին (յատկութիւնները) ի միութեան անալ թէ ոչ:

³ Բնագիրն ունի *cohibuit, impedit* (Brun, Dict. syr.-lat., Beryti 1895). Մինգանա կ'առարկէ կարգալ *makkis*, էջ 9. բայց ինչ հարկ:

² Անկիւնաւոր փակագծով բառերը անբնութանք են. Մինգանա կ'ամբողջացնէ զայն իւր 215 ձեռագրէն, էջ 8 (ա՛յլ եւս կը բովանդակէ Բարսալիբի այս գործը. այս հատորին մէջ ակնարկութիւն չկայ):

Կը պատասխանենք. Անոնցմէ մաս մը ի միութենէ առաւ, մաս մը յարութեամբ, մաս մը յաւիտեանս պիտի չառնէ: Իւր հոգւոյն ու մարմնոյն մէջ ի միութենէ հաստատած է՝ ըրոր հոգեւոր ու մարմնաւոր ցաւերն ու հիւանդութիւնները բժշկելու կարողութիւնը: Այլ նաեւ իւր մարմինը՝ բնութեամբ կենդանացուցիչ, երկրպագելի եւ սուրբ ըրաւ, հետեւ ամէն կիրքէ, մեղանշական խորհուրդէ կամ գործէ: Եւ չարչարանք ու մահ թոյլ տուաւ մինչեւ յառնելը, որպէս զի չարչարուելով ու մեռնելով մեզի անչարչարելիութիւնն ու անմահութիւնն շահի: Յարութեան ժամանակ տուաւ ինչ որ միութեան ժամանակ չընդունեցաւ ան, այսինքն՝ անչարչարելիութիւն, անմահութիւն եւ անապականութիւն: Արդ Բանը (ինքնիշխան) տէրն էր, ուստի իւր հոգւոյն ու մարմնոյն ինչ որ ուզեց տուաւ. ուրիշ մէկէ մը չէ առած կամ ուրիշէն չէ ընդունած: Ոչ միութեան, ոչ յարութեան ժամանակ իւր մարմինը անստեղծ ըրաւ կամ էութեամբ անսահման՝ ինչպէս ինքն է, կամ էակից Հօր եւ յաւիտեանական, կամ անսկիզբն եւ անվերջ էութեամբ՝ իրեն նման:

Դարձեալ կ'ըսեն Յուլիանիսները. Մարմինը Աստուած է թէ ոչ:

Կը պատասխանենք. Մարմինը բնութեամբ մարմին է եւ ոչ Աստուած, բայց Աստուծոյ հետ միութեամբ ոչ միայն մարմին է այլ նաեւ Աստուած:

Դարձեալ կը յարեն. Արդ եթէ մարմինը բնութեամբ Աստուած չէ՝ ինչպէս մէկ բնութիւն կ'ըլլայ:

Կը պատասխանենք. Մարմինը եթէ բնութեամբ Աստուած ըլլայ, եւ Բանն Աստուած՝ բնութեամբ Աստուած, այն ատեն Քրիստոս ինչով կը մարդանայ, այն որ մարմնով Աստուած էր եւ բնութեամբ ալ Աստուած:

Գ. Բայց Հայերը կ'ըսեն. Կը վախճանք ըսել թէ Քրիստոսի մարմինը ապականացաւ է:

Անոնց կը պատասխանենք. Ապականութիւն բազմազան իմաստով կը գործածուի, ինչպէս ցուցուցինք՝ «Տարերը»⁵ եւ իմացական ու զգայական բնութիւնները» գրքին մէջ: Մեղքը կը կոչուի ապականութիւն ինչպէս:

«Զի ապականեաց ամենայն մարմին զճանապարհս իւր»⁶. պատիժն ալ ապականութիւն կ'անուանուի. օրինակ. «Ահա եւ ապականեցից զնոսա եւ զերկիր ամենայն»⁷: Ապականութիւն կը կոչուի մարմնոյն քայքայումը գերեզմանին մէջ. այսպէս. «Դու Աստուած ինչուցես զնոսա ի դուր ապականութեան»⁸: Այս իմաստներէն ոչ մէկն է, որով մենք մեր Տիրոջ մարմինը ապականացու կ'անուանենք, վասն զի նա մեղք կամ յանցանք չգործեց, կամ անոր մարմինը գերեզմանին մէջ չքայքայեցաւ: Դարձեալ անօթութիւնը՝ ապականութիւն կը յորջորջուի. այսպէս. «Ապականեն գերեսս իւրեանց, որպէս զի երեւեսցին մարդկան թէ պահեցին»⁹. նաեւ գովելի կարիքները, ինչպէս. «Թէպէտ եւ արտաքին մարդն մեր ապականի»¹⁰ եւն. նոյնպէս նաեւ հոգւոյն մարմնէն բաժանումը:

Բանին մարմինը յարութեանէն առաջ ապականացու կ'անուանենք ոչ թէ որովհետեւ իր կողմէ խափանուած էր քայքայում կրելէ, այլ վասն զի մահը ապականութիւն կը կոչուի. անօթութիւնը, ծարաւը, բեւեռով խոցուելը, տիրութիւնը, կակիծը եւ նման կարիքներ ապականութիւն կը կոչուին: Վարդապետները մեր Տիրոջ մարմինը ապականացու կոչեցին անմեղանշական կարիքներուն համար, զորս կրեց նախ քան յառնելը: Կիւրեղ կ'ըսէ Գանձի¹¹ երկրորդ գրքին մէջ. «Որովհետեւ ապականացու եւ մահկանացու մարմին առաւ եւ կարիքներու ենթարկեց, հարկադրաբար մարմնոյն հետ անոր կարիքներն ալ սեփականեց»: Իսկ Աստուածաբանը¹² մկրտութեան ճառին մէջ (կ'ըսէ). «Եւ չարչարանքներու մէջ՝ այն որ անչարչարելի է, եւ ապականացու մահուան մէջ՝ այն որ անմահ է»: Բաւական են ասոնք (ցուցնելու) թէ ապականութիւնը այս իմաստներն ունի:

(Շարունակելի:)

⁶ Մինդ. 2., 12:
⁷ Մինդ. 2., 13. «ամենայն» յաւելալ Բարսալիբիէն:
⁸ Սաղմ. Եփ., 24:
⁹ Մատթ. 2., 16:
¹⁰ Բ. Կորնթ. Գ., 16:
¹¹ Migne, Patr. Gr., LXXV, 8, 1378.
¹² Migne, Patr. Gr., XXVI, 366.